Tolunay A., Alkan H., Korkmaz M., 2005. Burdur Gölhisar Halkının Çilesi: Gurbette Orman İşçiliği, I. Burdur Sempozyumu, 16-19 Kasım 2005, Burdur.

BURDUR-GÖLHİSAR HALKININ ÇİLESİ: GURBETTE ORMAN İŞCİLİĞİ

Yrd. Doç. Dr. Ahmet TOLUNAY* Yrd. Doç. Dr. Hasan ALKAN*

Arş. Gör. Mehmet KORKMAZ*

*SDÜ Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü
Orman Ekonomisi Anabilim Dalı 32260 ISPARTA

ÖZET

Kırsal yöredeki orman köylerinde yaşayan insanların yaşam koşulları zordur. Bu insanların bulundukları ortamın olumsuz koşullarından kaynaklanan, gelir ve gıda güvenliği sorunları vardır. Çünkü, orman köylerindeki tarımsal araziler, insanların karınlarını doyuracak ürünlerin yetiştirilmesinde yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, hayvancılık için gerekli mera alanı ya yoktur, ya da ot ve yem bitkisi üretimi açısından verimsizdir. Bu olumsuz yaşam koşullarında karınlarını doyuramayan insanlar, geçimlerini sağlamak için geçici olarak köylerinden ayrılmakta ve gurbet yollarına düşmektedir. Ekmek arayışı için gidilen yerlerin başında, genellikle büyük şehirler öne çıkmaktadır.

Hal böyleyken, ekmek arayışı için kırsal yörelere de gidilmektedir. Bu konuda, Burdur İli, Gölhisar İlçesine bağlı orman köylülerinin, mevsimlik orman işçiliği için ülkenin çeşitli yörelerine gitmeleri, ilginç bir örnek oluşturmaktadır. Gölhisar İlçesi 'nin yoksul orman köylüleri, gurbette yapılan orman işçiliğini ekmek kapısı olarak görmüştür. Bu insanlar orman işçiliğinde öyle ustalaşmışlardır ki; orman teşkilatında en iyi toprak işleyen ve en iyi teras yapan işçilerin, Gölhisar İlçesine bağlı orman köylerinden çıktığını bilmeyen yok gibidir. Bu bildiri, Gölhisar İlçesi köylerinden geçim olanaklarının yetersizliği nedeniyle çalışmak için mevsimlik işçi olarak gurbete çıkan ve çoğunlukla orman işçiliği yapan kişilerin sergiledikleri bu davranışın temel nedenlerini Yeşildere köyünü örnek alarak incelemektedir.

1. GİRİŞ

Türkiye planlı kalkınma dönemine geçtiği 1963 yılından itibaren sosyal ve ekonomik yapısını geliştirmeye başlamış, tarımın ağırlıklı olduğu bir yapıdan sanayi ve hizmetler sektörlerinin ağırlık kazandığı bir yapıya yönelmiştir. Bu gelişmeler ülke genelinde olduğu kadar, kırsal yörede yaşayan insanlar açısından da olumlu sonuçlar doğurmuştur. Yıllardır kırsal kesimin kalkındırılmasına, kentsel ve kırsal alanlar arasındaki dengesizlikleri ve gelişmişlik farklarını en aza indirmeye yönelik sürdürülmekte olan kalkınma amaçlı çabalar sonucu kırsal alanın birçok sorunu çözülmüştür. Köy Kanunu'nun çıkarılması, toprak reformu ve tapulamaya ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması, büyük miktarlarda kaynak harcanarak yürütülen köylerin ya da kırsal toplumun kalkınması için köy-kent ve tarım-kent uygulamaları gibi muhtelif adlar altında kırsal kalkınma projeleri uygulanması, yeni yasal/ kurumsal yapılanmalara gidilmesine rağmen kırsalın sorunları maalesef tam olarak giderilememiştir. Bu nedenle kırsal kalkınma alanında çözülmesi gereken sorunlar, hala ülkenin gündemindedir. Çünkü, ülke nüfusunun azımsanmayacak bir kısmı halen kırsal yörede yaşamını sürdürmekte ve tarımsal üretimden gelir sağlamaktadır.

Bugün ülkemizde, kırsal yörelerdeki kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanıldığı söylenemez. Bu nedenle kırsal yörelerin kalkınma açısından sorunları, yanlış kaynak kullanımında yoğunlaşmaktadır. Kırsal yörede yaşayan insanların kullanabilecekleri kaynaklar denilince; tarım alanları, meralar, ormanlar ve su kaynakları ilk akla gelen kaynaklar olmaktadır. Zaten kırsal yörelerde yaşayan insanlar, kurdukları üretim düzeni içerisinde, bu kaynakları kullanmaktadır. Fakat, kırsal yörelerdeki kaynaklar üretim tekniklerinin ilkel ve tarımsal verimliliğin düşük oluşu, hızlı nüfus artışı, eğitimsizlik, örgütsüzlük, gizli işsizlik ve tarım dışı sektörlerde istihdam olanağının kıtlılığı nedeniyle, verimli bir şekilde kullanılamamaktadır. Ayrıca, mevcut kaynaklar artan nüfusun gereksinimlerini karşılayamamaktadır. Bu nedenle, çaresiz kalan kırsal yöre insanları geçimlerini sağlamak için yeni arayışlara yönelmektedir. Bu arayışların en çarpıcı örneklerini, Burdur İli, Gölhisar İlçesinin köylerinde görmek olanaklıdır. İlçedeki insanların temel geçim kaynakları tarımsal uğraşılar olup, her yıl aynı ürünlerin yetiştirilmesi ve uygun olmayan toprak işleme yöntemlerinin kullanılması nedeniyle, tarımsal verimlilik azalmaktadır. Tarımsal üretimin azalmasından dolayı, köylülerin ekonomik koşulları her geçen gün kötüleşmektedir. Köylüler, bu olumsuz koşullarda gündelik yaşamlarını sürdürebilmekte zorlanmaktadır.

Bu çalışma, Gölhisar İlçesi köylerinden geçim olanaklarının yetersizliği nedeniyle çalışmak için mevsimlik işçi olarak gurbete çıkan ve çoğunlukla orman işçiliği yapan kişilerin sergiledikleri bu davranışın temel nedenleri araştırılmıştır. Çalışma, Yeşildere Köyü temel alınmak suretiyle yürütülmüştür.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Araştırma Alanının Tanıtımı

Gölhisar İlçesi Burdur ilinin güneybatısında yer almaktadır. Burdur İline 107 km, Denizli İline 105 km ve Antalya İline 150 km uzaklıktadır. Batı Torosların eteklerinde Dalaman Çayı su toplama havzasında kurulmuştur. Burdur ilinin ikinci büyük ilçesidir. Ortalama rakımı 945 metre, yüzölçümü 575 820 km² ‘dir.

İlçe konum olarak Burdur, Denizli, Muğla, Antalya şehir merkezlerinin ortasında bulunmaktadır. Gölhisar’ın kuzey doğusunda Tefenni, doğusunda Çavdır, güneyinde Dirmil, batısında Çameli ve kuzey batısında Acıpayam ilçesi bulunur. Gölhisar İlçesi idari bakımdan 2 belediye ve 12 köyden meydana gelmektedir. Bu

köylerden 8 ‘i orman köyü, 4 ‘ü ova köyüdür. Ova köyleri; Yamadı, Çamköy, Sorkun ve Karapınar köyleridir. Orman köylerinden Asmalı, Evciler, Elmalıyurt, Yeşildere, Uylupınar ve Hisarardı orman içi; Kargalı ve-Ibecik orman kenarı köyler olmaktadır. -

Gölhisar İlçesinde yaşayan nüfusun yaklaşık olarak % 90’ ı tarımla uğraşmaktadır. Tarım arazisi 17.650 hektar olup, bunun 15.100 hektarında tarla bitkileri, (hububat, pancar, anason, rezene , çörekotu, nohut, mısır, yem bitkileri) 2.330 hektarında sebze (havuç, domates biber, fasulye vs.) 220 hektarında ise meyve (elma, armut, kayısı, vişne, bağ vs.) yetiştirilmektedir.

2.2. Materyal

Gölhisar İlçesi köylerini tanımlamak için çeşitli istatistiki bilgilere ihtiyaç duyulmuştur. Bu istatistiki bilgiler; *Devlet İstatistik Enstitüsü, Burdur Valiliği, Burdur İl Nüfus Müdürlüğü, Isparta Orman Bölge Müdürlüğü ve Gölhisar Orman İşletme Müdürlüğü* ‘nden temin edilen dokümanlardan sağlanmıştır.

Diğer taraftan arazi çalışmaları esnasında; RRA mülakat ve görüşmelerinde not ve kayıt tutmak amacıyla teksir kağıtları, köylerde elde edilen etüt ve envanter bilgilerini kayıt etmek için not defterleri ve diğer kırtasiye araçları kullanılmıştır. Bunların dışında, fotoğraf ve slayt filmleri araştırma içerisinde kullanılan diğer materyaller olmaktadır.

2.3. Yöntem

Bu çalışmada yöntem olarak; "Hızlı Kırsal Değerlendirme Tekniği (RRA)" kullanılmıştır. RRA; kırsal yöre şartlarının yoğun,tekrarlı ve hızlı bir hareket tarzı ile öğrenilmesini olanaklı kılan bir tekniktir.

RRA çalışmasını yapacak olan ekip, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Ekonomisi Anabilim Dalı ‘nda görev yapan kişilerden oluşmuştur. Ekip, 3 kişiden oluşmaktadır. RRA çalışması arazi ve büro çalışması olarak iki aşamada yürütülmüştür.

Büro çalışmalarında; RRA çalışmasının yapılacağı alana ilişkin mevcut veri ve bilgiler incelenmiş, ayrıca RRA çalışma konularının ve anahtar soruların belirlenmesi ve geliştirilmesi yapılmıştır.

RRA Ekibi, arazi çalışmaları esnasında daha önce büroda hazırlanan arazi çalışma programına göre hareket etmiştir. Köylülerle mülakat ve görüşmelere başlanmadan önce, arazide köyün genel yapısı incelenmiş ve gözlenmiştir. Bu amaçla

köy sınırları içerisinde kısa yürüyüşler yapılmış ve görüş açısı geniş olan hakim noktalardan, köy genel gözleme tabi tutulmuştur.

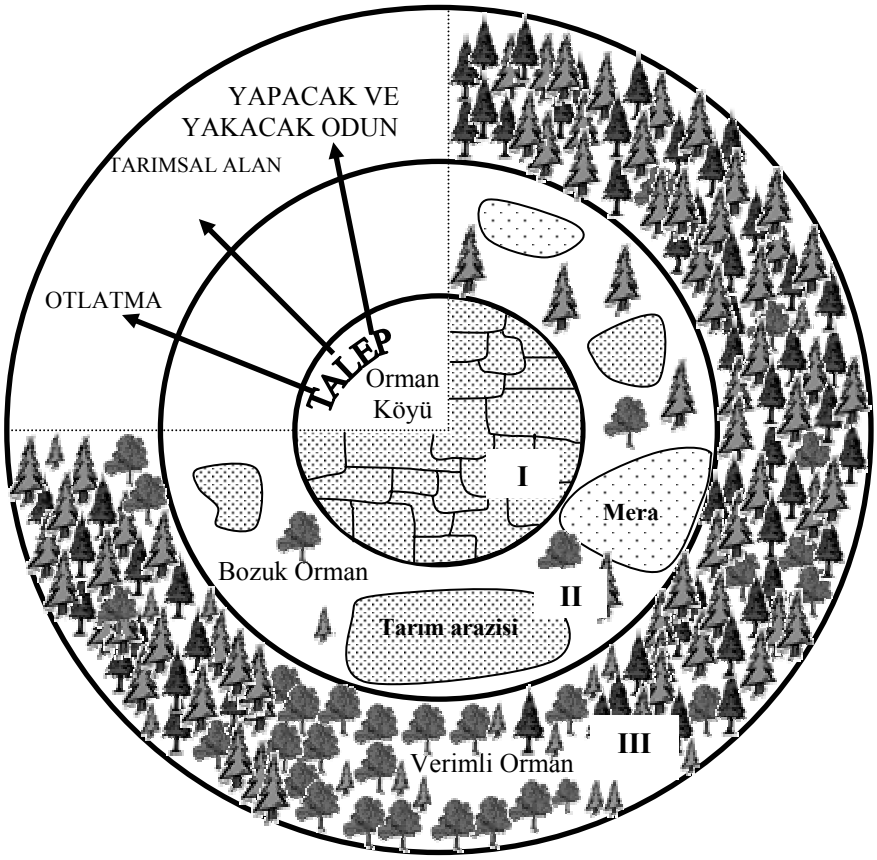
Görüşme ve mülakatlar, anahtar bilgi kaynakları ile yapılmıştır. Anahtar bilgi kaynağı olarak görüşülen kişiler; muhtar ihtiyar heyeti üyeleri, imam, öğretmen, yaşlılar ve köyde ileri gelen kişiler olmuştur. Bu görüşmelerden sonra hanehalkı düzeyinde görüşme ve mülakatlar yapılmıştır. Böylece tüm köyü kapsayan bilgi ağı şebekesi kurulmuş köyden mümkün olduğunca daha fazla bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Ekip üyeleri görüşme ve mülakatlar esnasında protokol kurallarına uymaya özen göstermiş, kronolojik sıra içerisinde söylenen her şey üzerinde notlar alınmıştır. Mülakat yapılan kişilerden alınan yanıtlar, dikkatlice analiz edilmiş ve güvenilir bilgilerin sağlanmasına çaba gösterilmiştir.

3. BULGULAR

Bu çalışmada, Gölhisar İlçesi köylerinden çalışmak için mevsimlik işçi olarak gidenlerin sergiledikleri bu davranışın temel nedenleri araştırılmıştır. Bu yönelişin temel nedenlerinin kaynakların yetersizliği ve arazi kullanımındaki yanlışlıklar olduğu görülmüştür. Gerçekten, çalışmanın objesi olan Yeşildere Köyü arazi kullanımı açısından incelendiğinde, üç farklı arazi kullanımının olduğu görülmektedir. Şekil (1) 'de bir köyün yerleşim merkezinden başlayarak verimli ormanların sınırına kadar, tipik arazi kullanım şekli verilmiştir.

I. KULLANIM ALANI (*İskan Alanları ve Tarımsal Araziler)*: Bu kullanım alanı; *ev, ahır, samanlık, ambar, kümes* gibi bina ve tesislerin bulunduğu yerleşim alanından başlayarak, tarımsal kullanıma konu olan arazilerin son bulduğu sınıra kadar devam etmektedir. Ev, ahır, samanlık, ambar, kümes gibi bina ve tesisler yerleşimin ilk başladığı yıllardan itibaren yapılmaya başlanmış, zamanla nüfusun artmasıyla genişleyerek, toplu bir *yerleşim alanı* konumuna ulaşmıştır. Orman köylüsü, estetikten uzak bir inşaat tarzı ile yapılan bu bina ve tesisler içerisinde yaşamını sürdürmektedir. Orman köylüsü için bu bina ve tesislerin estetiği değil, kullanımın basitliği önemlidir.

Öte yandan, köy yerleşim birimi içerisinde bütün köyün ortak kullanımında olan; *okul, cami, sağlık evi, köy konağı* gibi yapı ve binalar ile *yol ve köprü* gibi tesisler de bulunmaktadır. Bunların bir kısmının mülkiyeti köy tüzel kişiliğinde *"kamu malı"* halinde, diğerleri ise devletin tasarrufunda *"orta malı"* niteliğindedir.

Şekil (1) Yeşildere Köyünde Tipik Arazi Kullanımı

I ' nci kullanım alanı iskan olarak kullanılmasına rağmen, hemen hemen her hanenin, küçük bahçe tarımına uygun bir bahçesinin olması nedeniyle, üretim fonksiyonuna da sahiptir. Ev, ahır, samanlık, kümes gibi yapı ve binalarla, küçük bahçe tarımının yapıldığı alan, orman köylüsünün yaşamını sürdürdüğü ortamı tamamlamaktadır. Böylece, her hanenin topluca bileşimi ile yerleşim birimi olarak *orman köyü* ortaya çıkmaktadır. Ahır, kümes, samanlık gibi tesisler hayvancılık uğraşları için kullanılmaktadır. Küçük bahçe tarımının yapıldığı alanda ise günlük geçim için, mevsimine göre çeşitli sebze ürünleri yetiştirilmektedir. Ayrıca bu bahçe içerisinde, çeşitli meyve ağaçlarının bulunduğunu ve bu yönde üretimin yapıldığı da belirtilmelidir. Orman köylüsü küçük bahçe tarımını yaptığı bu alanda, sebze ve meyve üretimini birlikte yapılabilmesini sağlayan bir üretim tekniği kullanmaktadır.

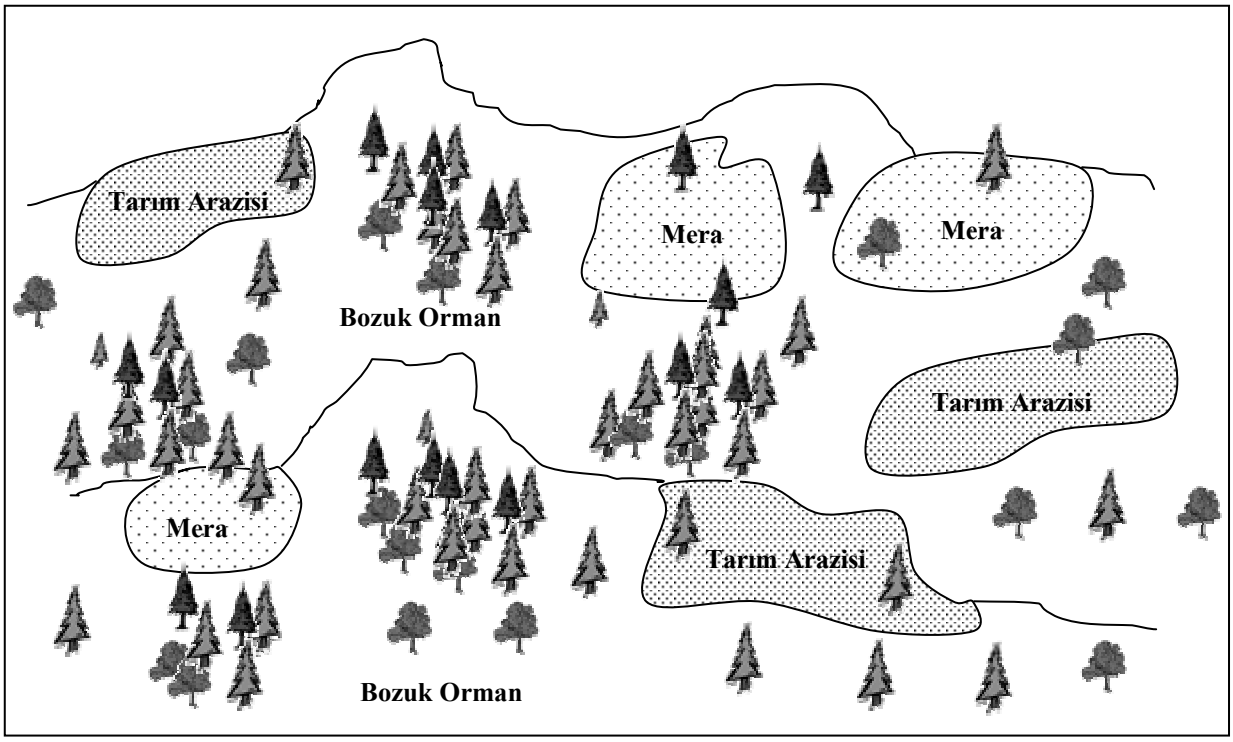
I' nci kullanım alanının tarımsal üretim amacıyla kullanılan arazi kısmı da bulunmaktadır. Bu alanlarda sebze, meyve gibi günlük tüketimi olan ürünlerden çok,

endüstriyel nitelikli ürünler *(tahıl, tütün, patates, vb gibi)* yetiştirilmektedir. Aslında bu alanlar, ormanlardan *açmacılık* yapılarak tarımsal alana dönüştürülmüş alanlardır. Açmacılığın ilk yapıldığı yıllarda toprağın humus açısından zenginliği nedeniyle, tarımsal verimlilik arzulanan düzeydedir. Fakat, zamanla bu verim hızla düşmektedir. Zira, açmacılık yapılarak kazanılan bu araziler tarıma uygun araziler değildir.

II. KULLANIM ALANI *(Açmacılık Yapılan Araziler, Meralar ve Bozuk Orman Alanları)*: Bu kullanım alanının ortaya çıkışında, yeni tarımsal alan elde etmek isteyen orman köylüsünün, orman alanlarına yönelişi etkili olmaktadır. Orman köylüsü, bir orman alanında açmacılık yapmak istediğinde farklı yöntemler kullanmaktadır. Zaten I'nci kullanım alanının yakınında bulunan bu alanlardaki orman örtüsü, yapacak ve yakacak odun temin etmek amacıyla azaltılmış ya da yok edilmiştir. Bu yöneliş bir anda değil, belki her yıl tek bir orman ağacını kesmek suretiyle gerçekleşmektedir. Yasadışı bir kullanım ile, ekolojik yapısı bozulmaya başlayan orman parçalarının ortadan kaldırılması zor olmadığı gibi dikkat çekici de değildir. Yani orman alanlarında *açmacılık,* gecekondu yapar gibi bir anda ortaya çıkmamaktadır. Önceleri birkaç metre ile başlayan bu açma işlemi genişleyerek, dekarlara ve hatta hektarlara ulaşmaktadır. Şekil (2) 'de bu alanın görünümü verilmiştir.

Orman köylüsünün II'nci kullanım alanına bir diğer yönelişi, otlatma amacıyladır. Orman köylüleri otlatma için, II'nci kullanım alanı içerisinde bulunan mera ve bozuk orman alanlarını tercih etmektedir. Böylece orman köylüleri kendi bildiklerince otlatma yapmaktadır.

III. KULLANIM ALANI *(Verimli Orman Alanları)*: Orman örtüsünün insan etkisiyle bozulmadığı verimli orman alanları bu alan içerisinde yer almaktadır. Ormanlar alan itibariyle bir bütünlük içinde olup, II 'nci kullanım alanındaki gibi parçalı ve dağınık bir yapıda değildir. Ayrıca köy yerleşim merkezlerinden belirli uzaklıkta olduğundan, insan baskısından uzaktır. Ormansızlaşmaya neden olan insan etkileri, yok denecek kadar azdır. Fakat III 'ncü kullanım alanı, II 'nci kullanım alanında meydana gelen olaylar nedeniyle, tehlike altındadır. Çünkü II 'nci kullanım alanı sürekli olarak, III ' ncü kullanım alanına doğru hareket halindedir.

Şekil (2) Yeşildere Köyünde Tipik Arazi Kullanımına Göre II. Kullanım Alanının Görünümü

4. TARTIŞMA

Gölhisar İlçesinde tarımsal uğraşlar dışında çalışma alanı olarak bir sektör olmadığından, tarımsal faaliyetler sona erdikten sonra insanlar boşta kalmaktadır. Tarım arazisinin yetersiz olduğu bazı köylerde az sayıda kişi orman işlerinde çalışmaktadır. Geride kalan ve geçimlerini sağlamakta güçlük çeken kişiler mevsimlik işçi olarak ilçe dışına çalışmaya gitmektedir.

Mevsimlik işçi olarak ilçe dışına çıkan kişilerin yaşadıkları köyler, orman içi ve kenarı köyler olmaktadır. Bu köylerin başında Yeşildere ve Elmalıyurt köyleri öne çıkmaktadır.

Mevsimlik işçi olarak giden kişilerin çalıştığı sektörlerin içinde "ormancılık" önemli bir yer tutmaktadır. Ormancılık faaliyetleri içinde özellikle çalışılan alan ağaçlandırma çalışmaları olmaktadır. Bu kişiler, ağaçlandırma çalışmalarının en önemli kısmı olan diri örtü temizliği ve toprak işleme faaliyetlerinde ustadır. En iyi teras işçileri Gölhisar İlçesi köylerinden çıkmaktadır. Bu durum, orman idaresi tarafından çok iyi bilinmektedir. Bu nedenle, yörenin işçilerine ağaçlandırma mevsimi başlamadan önce yoğun bir talep bulunmaktadır.

1980 öncesi Ege ve Akdeniz Bölgelerinde uygulanan ağaçlandırma projelerinin başarılarında Gölhisar İlçesi orman işçilerinin büyük katkıları bulunmaktadır. Bu dönemdeki ağaçlandırma projeleri hazırlanırken, emek-yoğun teknolojiler tercih edilmiştir. Yani, arazi hazırlıkları işçi gücü ile yapılmıştır. Bu dönemde, yöre insanları mevsimlik işçi olarak ilçe dışına çıktığında iş bulma sorunu ile karşılaşmamıştır. Çok rahat iş bulabilmişlerdir. Fakat, 1980 'li yılların ortalarından sonra, ağaçlandırma çalışmalarında kapital-yoğun teknolojiler tercih edilmiştir. Böylece, işçi gücü ile yapılan arazi hazırlıkları, makine gücü ile yapılmaya başlamıştır. Bu nedenle iş bulamayan köylüler yine geçim derdine düşmüş ve yeni arayışlara yönelmiştir. Bu arayışın içinde olan Yeşildere köylüleri, çözümü "kapıcılık" mesleğini seçerek bulmuştur. Bu gün, Yeşildere Köyü'nden göç eden 300 kişi Denizli İlinde kapıcılık yapmaktadır. Günümüzde bu şansı yakalayamayan köylüler ise ya Denizli ve Aydın İllerine pamuk işçiliğine ya da Isparta ve Antalya İllerine elma ve narenciye toplamaya gitmektedirler.

Ayrıca, amenajman planlarının eta verimlerinin azalması sonucunda, istihsal faaliyetlerinde istihdam edilecek kişi sayısı da azalmıştır. Böylece, geçim derdi için Gölhisar Yöresi köylerinden gurbete gidenlerin sayısı artmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Gölhisar Yöresi 'nde yaşayan insanların sosyoekonomik durumlarını doğrudan etkileyen çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Köyde kişi başına net gelir hesaplanmış ve bu gelirin hesaplandığı yıla ait "kişi başına düşen ulusal gelirden" düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca köyde gıda ürünlerinin üretimi de yetersizdir. Tarımsal üretimde kullanılan araziler ormandan "açmacılık" yapılarak elde edilmiştir. Sürekli kültivasyon ve yanlış toprak işleme metotları toprak verimliliğini azaltmaktadır. Köylüler; yapacak ve yakacak odun temini açısından devlet ormanlarına bağımlıdır. Yöre orman köylerinde karşılaşılan sorunları; (1) Beslenme ve gıda yetersizliği, (2) Tarımsal verimliliğin düşük olması, (3) Gelir düşüklüğü, (4) Ot veriminin azlığı ve otlatmanın düzensizliği, (5) Yapacak ve yakacak odun kıtlığı, şeklinde sıralamak mümkündür. Bu sorunların kaynağı, orman köylerindeki yanlış arazi kullanımı olmaktadır. Bu nedenle kaynak kullanımındaki yanlışlıkların düzeltilmesine yönelik önlemler alınmalıdır.

Yöre köylerine, özellikle gurbette orman işçiliği yapan köyleri ele alan kırsal kalkınma ve sosyal ormancılık projeleri hazırlanmalıdır. Bu projelerde, gelir getiren ve gıda güvenliği sağlayan uygulamalara öncelik verilmelidir.

KAYNAKÇA

Alavalapati, R.R., Janaki ve Gill, S. Dhara, Tarihsiz. *Social Forestry: A Conceptual and Theoretical Anallysis*, Staff Paper; 91-07, Department of Rural Economy, University of Alberta, Edmenton.

Apichatvullop, Y. ve Arkadaşları, 1992. *Rapid Rural Appraisal for Community Forestry*, Lecture for Regional Training Course in Community Forestry Development Techniques (Jan. 20-Feb. 28, RFD), Bangkok, Thailand.

Beebe, J., 1987. *Rapid Appraisal: The Evaluation of the Concepts and The Defnition of Issues*, (A Lecture for Proceedings of the 1985 International Conference on Rapid Rural Appraisal), Khon Kaen University, Thailand.

Chambers, R., 1987. *Shortcut Methods in Social Information Gathering for Rural Development Projects*, (A Lecture for Proceedings of the 1985 International Conference on Rapid Rural Appraisal), Khon Kaen University, Thailand.

Conway, G., 1985a. *Agroecosystem Analysis*, Agricultural Administration, Elsevier Applied Science Publishers, No: 20, Great Britain.

Conway, G., 1985b. *Rapid Rural Appraisal and Agroecosystem Analysis: A Case Study from Northern Pakistan,* (A Lecture for Proceedings of the 1985 International Conference on Rapid Rural Appraisal), Khon Kaen University, Thailand.

Grandstaff, T.B., 1984. "*İnterdisciplinary Problem-Oriented Rural Research: Conceptual Framework and Methods" in Community Forestry Some Aspects*, FAO/RAPA Publications, Bangkok, Thailand.

Grandstaff, W.S., ve Grandstaff, T.B., 1987. *Semi-structured Interviewing by Multidisciplinary Team in RRA* (A Lecture for Proceedings of the 1985 International Conference on Rapid Rural Appraisal), Khon Kaen University, Thailand.

Nichols, P., 1991. *Social Surveys Methods (A Fieldguide for Development Workers),* Development Guidelines, No: 6, (Editoried by B. Pratt), Oxfam, 274 Banbury Road, Oxford, England.

Pratt, B. and Loizos, P., 1992. *Choosing Research Methods (Data Collection for Development Workers)*, Development Guidelines, No: 7, Oxfam, 274 Banbury Road, England.

Rambo, A.T., 1983. *Conceptual Approaches to Human Ecology,* East-West Environment and Policy Institute, Resaerch Report No: 14, Honolulu, Hawaii, USA.

Schmell, W.R., 1986. *"The Farming Systems Approach to Developing Appropriate Technologies for Agroforestry Systems"in Proceedings of the 1986 International Agroforestry Short Course,* Edited by Eitemiller, D. R. and D. L. Lynch., Colorado State University, Forth Collings, Colorado, USA.